

O'ZBEKISTONDA BOZOR IQTISODIYOTIGA O'TISH JARAYONINING HOZIRGI BOSQICHI VA UNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Egambergenov Ozodbek Davronbekovich
Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti talabasi
ozodbekegambergenov07@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bozor iqtisodiyoti sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanish jarayoni va amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohatlarning mazmuni tahlil qilinadi. Tadqiqotda xususiylashtirish jarayonlari, raqobat muhitini shakllantirish va bozor tizimining asosiy mexanizmlarini joriy etish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Shuningdek, davlat rolining bosqichma-bosqich o'zgarishi va uning iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: Bozor iqtisodiyoti, O'zbekiston, iqtisodiy islohotlar, xususiylashtirish, raqobat, davlat roli, iqtisodiy rivojlanish, bozor tizimi.

Kirish: O'zbekistonda bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni mustaqillik yillaridan boshlab bosqichma-bosqich amalga oshirilib, hozirgi kunda ushbu jarayon faol va hal qiluvchi bosqichga kirganligi bilan tavsiflanadi. Mamlakatda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar bozor mexanizmlarini shakllantirish, xususiylashtirish, xususiylashtirish ta'minlash va raqobat muhitini rivojlantirishga qaratilgan [1]. So'nggi yillarda valyuta siyosatini erkinlashtirish, tadbirkorlik faoliyati uchun qulay shart-sharoitlar yaratish hamda davlatning iqtisodiyotdagi rolini bosqichma-bosqich qisqartirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda [2]. Ushbu chora-tadbirlar xususiylashtirish sektor faolligining oshishiga va iqtisodiy rivojlanishning jadallashuviga xizmat qilmoqda. Xalqaro moliyaviy institutlar tahlillariga ko'ra, O'zbekistonda bozor tizimini shakllantirishga qaratilgan islohotlar investitsiya muhitini yaxshilash va iqtisodiy ochiqlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda [3].

Asosiy qism: O'zbekistonda bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni uzoq muddatli va bosqichma-bosqich amalga oshirilayotgan islohotlar bilan tavsiflanadi. Mustaqillikdan so'ng dastlab iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ijtimoiy keskinlikning oldini olish asosiy maqsad bo'lgan bo'lsa, keyingi yillarda bozor mexanizmlarini to'liqroq joriy etishga qaratilgan chora-tadbirlar kuchaytirildi [1]. Ayniqsa, 2017-yildan boshlab iqtisodiyotni liberallashtirish jarayoni yangi bosqichga ko'tarildi. Valyuta bozorining erkinlashtirilishi, tadbirkorlik subyektlari uchun ruxsat berish tartib-taomillarining soddalashtirilishi va soliq tizimining isloh qilinishi bozor iqtisodiyotining muhim institutlarini shakllantirishga xizmat qildi [2]. Bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida xususiylashtirish muhim o'rin egallaydi. Davlat mulkini qisqartirish va uni samarali boshqaruvga o'tkazish orqali raqobat muhitini kuchaytirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, ayrim strategik sohalarda davlat roli saqlanib qolayotgan bo'lib, bu holat bozor tizimining to'liq shakllanishiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatmoqda [3]. Ushbu islohotlar natijasida xususiylashtirish sektor faolligi oshib, iqtisodiy rivojlanishning yangi manbalari yuzaga keldi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonning iqtisodiy islohotlari xususiylashtirish mulkini shakllantirish, bozor mexanizmlari va raqobat muhitini yaratish orqali mamlakat

iqtisodiyotining samaradorligini oshirishga qaratilgan [4]. Xalqaro tajriba va ekspertlar xulosalariga ko'ra, davlatning iqtisodiyotdagi roli tartibga soluvchi va nazorat qiluvchi funksiyalar bilan cheklanishi bozor iqtisodiyoti samaradorligini oshiradi. O'zbekistonda ham aynan shu yo'nalishda islohotlar olib borilib, raqobatni rivojlantirish, monopoliyalarni qisqartirish va investitsiya muhitini yaxshilashga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Soliq tizimi bo'yicha ham muhim o'zgarishlar ro'y berdi. Kichik va o'rta biznes uchun **soliq stavkalari kamaytirildi**, yagona soliq rejimi joriy etildi, ortiqcha ruxsatnomalar va litsenziyalar olib tashlandi. Shu orqali **biznes yuritish osonlashdi** va korrupsiya darajasi pasaydi. Eksportga rag'bat beruvchi soliq imtiyozlari berilib, importdagi boj va soliq cheklovlari asta-sekin yengillashtirilmoqda. Umuman olganda, valyuta va soliq tizimi bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar O'zbekiston iqtisodiyotini bozor tizimiga moslashtirish, xususiy sektor faolligini oshirish va iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, davlat va bozor o'rtasidagi munosabatlar ham yangi tizim asosida qayta tartibga solinmoqda.

1-rasm. O'zbekistonda bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonining hozirgi bosqichi: asosiy islohotlar va natijalar

Xulosa: O'zbekiston bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida hozirgi bosqich mamlakat iqtisodiyoti uchun muhim va hal qiluvchi davr hisoblanadi. So'nggi yillarda valyuta va soliq tizimida amalga oshirilgan islohotlar, xususan so'mning erkinlashtirilishi, valyuta bozorining ochilishi, soliq stavkalari soddalashtirilishi va xususiy sektorni qo'llab-quvvatlash, iqtisodiy rivojlanishning yangi manbalarini yaratdi. Shu bilan birga, xususiylashtirish va raqobat muhitini rivojlantirish orqali

bozor mexanizmlari mustahkamlanmoqda. Natijada, O'zbekistonning iqtisodiy tizimi bozor talablariga moslashib, investorlar uchun ochiq va raqobatbardosh muhitga ega bo'lmoqda. Hozirgi bosqichda davlat roli tartibga soluvchi va qo'llab-quvvatlovchi funksiyalar bilan cheklangan, bu esa iqtisodiyotning samarali rivojlanishini ta'minlamoqda. Umuman olganda, hozirgi islohotlar O'zbekistonda **bozor iqtisodiyotining mustahkam asoslarini shakllantirishga** xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining rasmiy sahifasi, gov.uz/imv
2. Jahon banki. O'zbekiston iqtisodiyoti bo'yicha tahliliy sharhlar.
3. Nosirov R.A., Temirova S.V. *Economic Reforms, Formation of Private Ownership in Uzbekistan*. American Journal of Business Management, Economics and Banking, 2023 — xususiy mulk va bozor munosabatlari shakllanishi haqida.
4. Abduhalim o'g'li M. F., Doniyor A., Sanat R. O'zbekiston respublikasida bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni //Pedagogik islohotlar va ularning yechimlari. – 2025. – T. 12. – №. 01. – C. 161-165.
5. Madinabonu A., Sayyora A. Statistik prognozlash asosida yalpi ichki mahsulot (YAIM) o'sish sur'atlarini baholash //Tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g'oyalar. – 2025. – T. 1. – №. 8. – C. 964-968.
6. <https://stat.uz/uz/>